

Vértes Edit és a „Finnugor-díj Vértes Edit emlékére”

Vértes Edit (1919–2002) az osztják nyelv kimagasló kutatója és nagy hagyatékainak feldolgozója, a nyugat-szibériai mitológia egyik legkitűnőbb ismerője volt. Három évtizedes intézeti munkáját 1994-ben felváltotta a debreceni egyetemi katedrával. 65 éves korában lett és 70 éves koráig maradt a finnugor tanszék vezetője. Én magam is – saját példámon – látom, hogy más annak a helyzete, aki 23–24 évesen kezdi egyetemi oktatói pályafutását, mint aki élete utolsó évtizedeiben.

Az osztják meséken és mondákon, az osztják népköltészen át egyenes út vezetett a nyugat szibériai rokon népek – a vogulok, az osztjákok és a szamojédok – mitológiájának vizsgálatához. *Szibériai nyelvrokonaink mitológiai lexikona* című recenziómban részletesen bemutattam a *Die Mythologie der Uralier Sibiriens* címmel 1997-ben, Stuttgartban napvilágot látott, 314 oldalas enciklopédikus összegzését. Ebben a lexikonszerű feldolgozás fő értéké-ként ezt jelöltem meg: „A [szerző a] mintegy százesztendősszakirodalomnak minden maradandó megállapítását egyetlen munkába sűríti” (MNY 97: 248).

Amit Vértes Edit fogalmazott meg Lakó-nekrológiájában (vö. FUD 4: 245), őrá is áll: „Noha több mint 60 éven keresztül jelentek meg publikációi, ezek sohasem váltak elavulttá, mind a kor színvonalának megfelelő maradt a legutolsóig.” Alighanem valamennyi tanulmányáról elmondható mindaz, amit Sz. Kispál Magdolna így fejezett ki 1980-ban, akadémiai doktori értekezését [vö. *Morphonematische Untersuchung der ostjakischen Vokalharmonie*. Budapest, 1977] bemutatván: „Az anyag fölényes ismeretéből fakadó aprólékos filológiai gondtal kidolgozott mű módszerben is, eredményekben is sok újat nyújt. Értékét fokozza a gazdag technikai szerelés [...], és a szakmai zsargontól ment elegáns stílus” (NyK 82: 381). Tudományos módszeréről pedig Hajdú Péter ekként nyilatkozott: „Az adatok halmozott mikrofilológiai elemzése viszi közel végső állásfoglalásának megfogalmazásához, miközben a kérdés történetét és a megoldás valamennyi lehetséges alternatíváját elemzi” (MNY 95: 380).

2002-ben tehát az uralisztika és a magyar nyelvtudomány jelentős személyisége távozott körünkből. Hatalmas életműve joggal buzdíthatja arra tudományunk legifjabb nemzedékét, hogy a töretlen kitartás, a szakadatlan munkálkodás és annak eredményességében a megingathatatlan hit egész életre szóló lendületet és életkedvet adnak az új évezred emberének is.

Halála után örököse, Nemes László író (1920–2018) unokanővére teljes tudományos és magánkönyvtárát a Pázmány Péter Katolikus Egyetem finnugor tanszékére hagyományozta, különösen gazdag obi-ugor és finn anyagá-

val. (Ezzel Lakó György szakkönyvi hagyatéka, továbbá a neves műfordító, Gombár Endre több mint 400 finn szépirodalmi munkája, és az egykori göttingai kollégánk, Futaky István ötven finnugor nyelvészeti kiadványa mellett gazdagította a piliscsabai könyvállományt.)

Emellett Nemes László elhatározta egy „Finnugor-díj Vértés Edit emlékére” elnevezésű alapítvány létrehozását. Ennek székhelyeként a PPKE egykori piliscsabai bölcsészkarát jelölte meg, és elnökének Zaicz Gábort kérte fel. A kuratóriumban a hazai egyetemek vezető finnugor nyelvészei képviseltetik magukat (Csepregi Márta, Maticsák Sándor, Sipőcz Katalin, Zaicz Gábor és haláláig B. Székely Gábor). Az alapítvány célja: finnugor nyelvészeti, valamint néprajzi, történelmi, zenei, irodalmi, térképészeti stb. területen figyelemre méltó tevékenységet folytató, negyven év alatti magyar anyanyelvű kutató, oktató munkájának elismerése. Az alapítvány a PPKE székhelyén és támogatásával működik. A Vértés Edit emlékére létrehozott díj 2004-től kezdve kétévenként ítéltek oda. A kuratórium minden esetben közzéteszi a kuratórium döntését a Finnugor Világban, a Reguly Társaság Értesítőjében.

2004-ben Wagner-Nagy Bea szamojedológus volt az első, 2006-ban Nyugat-Szibéria néprajzkutatója, Nagy Zoltán a második, 2008-ban az obugrista Ruttkay Miklián Eszter a harmadik, 2010-ben a szamojedológus Szeverényi Sándor a negyedik, 2012-ben a lappológus Tamás Ildikó az ötödik, 2014-ben az obugrista Gugán Katalin a hatodik, 2016-ban a lappológus Kelemen Ivett a hetedik, majd 2018-ban a folklorista Dyekiss Virág a nyolcadik díjazott. (Említést érdemel, hogy az eddigi kitüntetettek általában Nyugat-Szibéria finnugor és szamojéd nyelveit tanulmányozták, mint Vértés Edit.) Kivételes esetekben az ünnepségre nem az egyetem piliscsabai campusán, hanem, mint például 2008 júliusában – az alapítványt gondozó PPKE hozzájárulásával – a zirci Nemzetközi Reguly Konferencián került sor. 2016 októberében pedig a Debreceni Egyetem finnugor tanszékén adta át a kuratórium elnöke a kitüntetést, amikor a kitüntetett Kelemen Ivett maga tartotta a bemutató előadást Sajnovics Jánosról, aki Demonstrációjával első tudományosnak mondható állásfoglalásunkat adta közre a magyar nyelv eredetének kérdésében. Ugyanígy 2018-ban a jutalmazott Dyekiss Virág kitüntetésével egyidejűleg számolt be úti tapasztalatai alapján a nyelvileg és földrajzilag is legtávolabbi nyelvrokonainkról, a nganaszanokról.

A finnugor díj átadását rendszerint egy „senior” kollégánk előadásával is összekötöttük. Ezen a finnugrisztika legkülönbözőbb területeiről hangoztak el előadások, elsősorban nyelvészeti témakörben. A 2004. évi Pázmány-napi ünnepi megnyitó egyik előadása – a finnugor díjhoz kapcsolódva – Csúcs Sándor egyetemi tanár előadása volt, *Nyelvrokonság és finnugrisztika* cím-

mel. Bogár Edit a lapp nyelvjárásokról tartott a 2010. októberi Pázmány-napon tudományos előadást. Egy másik alkalommal B. Székely Gábor a 21. század elején tett vogulföldi útjáról számolt be.

A „Finnugor-díj Vértes Edit emlékére” alapítványával kapcsolatban az utóbbi időben két nehézség mutatkozik. Az egyik a jelenlegi bankkamatok alacsony mértéke, a másik pedig az, hogy a mai fiatal és középkorosztály publikálásai hajlandósága nemigen ad a közeljövőben sok reményt a díjkiadásra.

ZAICZ GÁBOR